

**HET
SPIJT
ME**

**UW
MAN
IS
DOOD**

Hij wist wat hij deed, dachten ze. Hem zou niets overkomen. Tot die dag waarop zijn werk hem fataal werd. Mathilde (54), weduwe van een brandweerman: 'Toen hij niet belde, wist ik dat het fout zat.'

TEKST: **PATRICIA VAN DEN HEUVEL**
BEELD: **MARIE-CÉCILE THIJS**
STYLING: **VIVIAN KRAMER GEZEGD FREHER**
VISAGIE: **CASSANDRA SNEPVANGERS**

Marjolein Verhulst (42) is de weduwe van cameraman Stan Storimans, die op 12 augustus 2008 werd gedood bij een bombardement van het Russische leger op de Georgische stad Gori. Ze hebben een dochter (14) en zoon (12).

De eerste keer dat ik na Stans dood weer bij de bakker stond, zei een vrouw tegen me: “Marjolein, je wist toch dat dit zou gaan gebeuren? Hier kon je op wachten.” Ik kwam overstuur thuis. Ja hoor, dacht ik, ik hang de vlag uit als mijn man naar een oorlogsgebied gaat. Natuurlijk hebben we hier niet op gerekend, natuurlijk kun je hier niet op wachten. Dat is gewoon onzin.

Stan zei altijd dat hij misschien wel veel meer gevaar liep bij de voetbalwedstrijden die hij filmde. Hij is een keer door supporters met flessen bier op zijn hoofd geslagen en moest toen door de ME worden bevrijd. Maar toch heb ik er nooit bij stilgestaan dat hem iets kon overkomen. Stan was in mijn ogen onverwoestbaar. Terwijl hij wel een heel zwaar ongeluk heeft gehad tijdens de begrafenis van lady Di. Hij is toen frontaal, met hoge snelheid, aangereden door een vrachtwagen. Daar heeft hij lang van moeten revalideren. Maar ook toen hadden we niet het besef dat het fout had kunnen aflopen.

Als Stan langere tijd van huis was, vond ik het vervelender dat ik er alleen voor stond met de kinderen dan dat ik me echt zorgen om hem maakte. Eigenlijk ging hij al jaren niet meer naar oorlogsgebieden.

‘IN MIJN OGEN WAS HIJ ONVERWOEST- BAAR’

En omdat de pers als neutraal wordt beschouwd wordt er in oorlogsgebied niet op ze geschoten. Dat is ook de reden dat de dood van Stan zoveel in het nieuws is geweest: het was uitzonderlijk dat dit een Nederlandse journalist overkwam.

Een van de andere slachtoffers in Gori, een journalist uit Joegoslavië, heeft het op het nippertje overleefd. Hij was zwaargewond, maar na jaren revalideren loopt hij weer op eigen kracht rond. Waarom hij wel en mijn man niet? heb ik gedacht. Maar ik weet ook dat Stan geen makkelijke man zou zijn geweest als hij blijvend gehandicapt was geraakt. Dat had ons huwelijk nooit gered.

De broer van een goede vriendin is onlangs gestorven na drie weken ziekbed. “Wij hebben afscheid kunnen nemen, jij niet,” zei ze. Maar in Stans geval was dat maar goed ook. Ik weet niet of dat zo fijn was geweest. Ten eerste had hij zich hartstikke veel zorgen gemaakt om de kinderen en mij. En ten tweede was hij zwaar onmogelijk geworden, want met de gedachte dood te gaan had hij niet kunnen leven.

De juiste dood bestaat denk ik niet, maar als het dan toch moet, dan maar zo. In het harnas, samen met zijn camera die hij zijn “derde kind” noemde.

Mathilde van der Molen (54) is moeder van drie volwassen zonen. Ze verloor haar man, brandweerman Hans van der Molen, bij de vuurwerkramp in Enschede op 13 mei 2000.

Ik was hartstikke boos op Hans. Hoe kan jou dit nou overkomen? dacht ik; je was zo'n slimmerik, had overal een oplossing voor – dat je dit nou niet hebt voorzien. Juist doordat Hans heel zelfverzekerd was, heb ik me nooit zorgen om hem gemaakt. Hij was een man die niks zou kunnen gebeuren. Dat straalde hij uit.

Natuurlijk kwam Hans soms thuis met een triest verhaal. Hij heeft een keer tevergeefs een zwangere vrouw uit een brandend huis gered. Uiteindelijk is ze alsnog aan haar verwondingen overleden, daar was hij helemaal ondersteboven van. Omdat Hans in 24-uurs-ploegendiensten werkte, wist ik nooit precies wat hij op een dag uitspookte. Hij was elektrotechnicus bij de brandweer, deed het technisch onderhoud in de kazerne. Maar hij kon ook een uitruk hebben en dan was hij gewoon brandweerman: branden blussen, mensen uit een autowrak bevrijden, assisteren als iemand voor de trein was gesprongen.

Die bewuste dag had hij ook een uitruk. Eigenlijk hoefde hij niet te werken, maar omdat onze middelste zoon de dag ervoor jarig was geweest had hij geruild met een collega. Diezelfde zoon vertelde me dat er een grote brand was bij de supermarkt. Hij

vond het jammer dat hij niet even kon gaan kijken omdat hij hockeytraining moest geven. "Dat doe ik wel voor je," zei ik nog gekscherend, "ik moet toch nog boodschappen doen."

Bij het winkelcentrum aangekomen belandde ik in een horrorfilm: enorme explosies waardoor het glas over de straat ketste, dakpannen van de daken vielen, schoorstenen instortten, brokstukken alle kanten op vlogen. Ik vluchtte naar huis. Waar ik tot de volgende dag moest wachten op nieuws over Hans. Toen hij die nacht niet thuiskwam, wist ik dat het fout zat: hij belde altijd.

De hele nacht heb ik voor de televisie gezeten in de hoop een glimp van hem te zien. Onze zonen zijn nog naar de rampplek geweest om te kijken of ze een spoor van hun vader konden vinden. Later bleek dat Hans is geraakt

door rondvliegend puin.

De eerste jaren vond ik het vooral erg voor de jongens. Hans was zo gek op ze en ze waren op een leeftijd dat ze een vader nog zo nodig hadden. Dat heeft me onnoemelijk veel verdriet gedaan. Voor hen moest ik sterk zijn, maar nu ze inmiddels hun eigen leven hebben, merk ik dat dat het verdriet me steeds vaker overvalt. Alsof ik het nu pas toelaat.

**'IK WIST DAT
HET FOUT ZAT:
HIJ BELDE
ALTIJD'**

Mira Donkers (34) werd weduwe toen haar echtgenoot, militair Robert Donkers, in Afghanistan om het leven kwam door een ongeval met een pantservoertuig. Het was 6 april 2007; ze was zes maanden zwanger.

Zijn commandant had de militairen op het hart gedrukt: “Zorg dat thuis alles geregeld is en dat je alles hebt verteld. Voorkom dat je partner voor verrassingen komt te staan, grote schulden bijvoorbeeld, mocht er iets met je gebeuren.” Dat was op een familiebijeenkomst, als voorbereiding op de uitzending naar Afghanistan. Ik vond dat toen een beetje bangmakerij. Mijn grootste angst was dat Rob gewond zou raken door een bermbom. Maar hij stelde me gerust. Hij zou de poort alleen uitgaan in een goed bepantserd voertuig, waarmee weinig mis kon gaan.

Toen ik Rob net leerde kennen, zag ik veel beren op de weg. Ik wist dat hij als militair veel weg zou zijn en vroeg me af hoe dat zou gaan als we later kinderen kregen. Die zouden hun vader dan vrij weinig zien. Hij zou regelmatig een paar weken op oefening zijn en was sowieso altijd vroeg de deur uit en pas laat thuis. Maar gaandeweg merkte ik dat hij dit werk met hart en ziel deed. Van kleuter af aan heeft hij geroepen dat hij militair wilde worden. Als

Algemeen Militair Verpleegkundige moest hij een paar weken per jaar in een regulier ziekenhuis werken. Dan had ik een chagrijnige man, die met een lang gezicht van huis ging. Veel liever wilde ik hem blij en vrolijk zien opgaan in zijn werk.

Daarom heb ik nooit gedacht: was hij maar banketbakker geweest. Hij is omgekomen bij een ongeluk. Tijdens een patrouille moest zijn pantservoertuig een rivier oversteken; het is gekanteld door een wegverzakking. Zoiets had ook hier in Nederland kunnen gebeuren. Er zijn veel meer risicoberoepen. Ik ben zelf lerares; kijk naar de schietpartij die onlangs op die basisschool in Amerika heeft plaatsgevonden.

Ik zal er nooit vrede mee hebben dat hij er niet meer is, maar als hij dan toch moest gaan, is hij in ieder geval als een gelukkig mens gegaan. Hij was jong, net getrouwd en dolblij met het nieuws van de dag ervoor: dat hij eerder naar huis mocht om bij de bevalling van zijn zoon-tje te zijn.

‘NOOIT HEB IK GEDACHT: WAS HIJ MAAR BANKETBAKKER GEWEEST’

Petra van Rij (38), moeder van twee dochters (8 en 6), verloor haar partner, professioneel zeezeiler Hans Horrevoets, op 18 mei 2006. Tijdens de Volvo Ocean Race sloeg hij overboord.

Zelfs een jaar na zijn dood dacht ik nog als ik een auto de straat in hoorde rijden: “Daar is-ie. Het was gewoon een heel foute, misselijke grap.” Dat heeft zó lang geduurd. We waren in de bloei van ons leven; hadden samen een bedrijf, een kindje van achttien maanden, een tweede op komst. Het is onvoorstelbaar wat het met je doet als dat er van de ene op de andere seconde niet meer is. Bij een ziekbed is het anders, het afscheid gaat dan geleidelijker. Nu kon ik het niet bevatten. Ik dacht iedere dag: het is niet waar, het is niet waar, dit zijn wij niet. Daar komt bij dat ik hem pas na vier dagen kon zien. En zelfs toen dacht ik: je slaapt, het is niet gebeurd, je wordt zo dadelijk wakker.

Het grootste gevaar van zeezeilen was volgens Hans met volle snelheid op een ijschots of walvis varen. Hij achtte die kans net zo groot als dat je hier de deur uitwandelt en wordt aangereden door een auto. Als hij aan het zeilen was, was ik absoluut niet ongerust. Ik vertrouwde voor tweehonderd procent op zijn kunnen. De televisiebeelden van zijn wedstrijden, voornamelijk van hoge golven, vond ik wel spannend. Maar dan zei hij: “Natuurlijk laten ze die zien, dat is het spektakel. Veel vaker is het windstil en dan dobberen we maar wat rond.” Na het ongeluk zag ik ineens overall gevaar. Ik

realiseerde me dat het ook met mijzelf of mijn dochters ineens afgelopen kon zijn. Hans is overleden aan een bloeding in zijn hoofd, iets heeft hem zo hard geraakt dat hij kansloos was. Als ons dochtertje van anderhalf door de tuin liep, was ik doodsbang dat ze op haar hoofd zou vallen. De eerste vier maanden ben ik de snelweg niet opgegaan, uit angst voor een ongeluk. Ook heb ik onze kinderen heel lang met een helm op laten fietsen. Maar ik kan mezelf en de kinderen niet met een helm op door het leven laten gaan, dat gaat niet. Je kunt niet alles voorkomen.

In de film *PS I love you* zegt een gescheiden moeder op een gegeven moment tegen haar dochter, die weduwe is: “Nu moet je maar eens stoppen met huilen.” De dochter antwoordt: “Ik kan me niet herinneren dat ik je tijdens mijn jeugd ooit heb zien lachen.”

Daar schrok die moeder van. En ik ook. Stel je voor dat mijn kinderen dat later tegen mij zouden zeggen? Ook al deed ik hartstikke mijn best, ik schatte die kans best aanwezig. Dat ga ik voorkomen, dacht ik toen. Langzaam heb ik weer leren genieten: van een kopje koffie, een bos verse bloemen, een mooie film. De pijn en het verdriet gaan niet over. Dood is hartstikke dood en dat blijft het. Ik leer er alleen steeds beter mee te leven.

**‘IK DACHT
ELKE DAG: HET
IS NIET WAAR,
DIT ZIJN WIJ
NIET’**

Via hun stichting helpen Petra en haar zus Marijke lotgenoten met haar ervaringen:
dejongeweduwe.nl

DE ILLUSIE VAN ONSCHEIDBAARHEID

Voor jou en mij geldt ook: als we naar buiten lopen, kunnen we aangerezen worden. Die kans is aanwezig. Maar die gedachte zet je aan de kant, anders kun je niet leven, dan kun je de straat niet meer op,' zegt psycholoog Sjef van den Dungen. Mensen met risicovolle beroepen en hun partners redeneren al net zo. 'Ze moeten de illusie van onschendbaarheid hebben om in het dagelijks leven hun dingen te kunnen doen. Dus denken ze: zoiets verschrikkelijks gebeurt mij niet, dat overkomt alleen een ander.'

Als militair psycholoog bij Defensie verleent Van den Dungen hulp aan militairen, veteranen en hun thuisfront. Ook reizen hij en zijn collega's geregeld met troepen mee naar een missiegebied om de militairen ter plekke te ondersteunen. 'De gedachte dat je partner zal sneuvelen tijdens een militaire uitzending naar een oorlogsgebied is onverteerbaar. Als het voor je gevoel voor honderd procent vaststaat dat je partner zal omkomen, laat je hem of haar niet gaan.'

De illusie van onschendbaarheid is volgens Van den Dungen een *coping*-mechanisme, een manier om met een problematische situatie om te gaan. Het maakt het voor achterblijvers mogelijk hun geliefde te laten gaan, en geeft militairen de gelegenheid om hun partner los te laten en naar een buitenlandse brandhaard te vertrekken. 'Als militair kun je denken: we hebben goed getraind, hebben de juiste uitrusting. En als thuisblijver kun je denken: hij weet wat hij doet.' Een dergelijk mechanisme wordt niet alleen gehanteerd door militairen en hun familieleden, maar ook door andere mensen met risicovolle beroepen.

TOCH IS HET BELANGRIJK OM REËEL TE BLIJVEN, zegt de militair psycholoog, bijvoorbeeld voor troepen die worden uitgezonden. 'We geven militairen de tip om een handleiding nabestaanden in te vullen en afscheidsbrieven te schrijven met zaken die ze nog tegen hun partner, ouders of kinderen zouden willen zeggen voor het geval ze sneuvelen.' Dat is een confronterende handeling, erkent Van den Dungen. 'Maar hoezeer je er ook naar streeft om met zijn allen naar een oorlogsgebied te gaan en ook met zijn

allen terug te komen; je moet de realiteit niet uit het oog verliezen dat het weleens niet zo zou kunnen zijn.' Inmiddels hebben partners en familie van 25 Nederlandse militairen in Afghanistan het verschrikkelijke bericht gekregen dat hun geliefde is gestorven.

ZO'N KLAP KAN EXTRA HARD AANKOMEN, zegt Van den Dungen, wanneer je er als nabestaande helemaal geen rekening mee houdt dat het mis zou kunnen gaan, als je die gedachte hebt geblokkeerd. Het gebeurt dan vaak dat iemand lang in de ontkenning-fase blijft hangen: niet kan accepteren wat er is gebeurd. Zolang dat het geval is, komt iemand niet aan het 'echte' rouwen toe.

Daar komt bij, zegt Van den Dungen, dat het thuisfront van iemand die omkomt door een heftig ongeval op het werk bijna per definitie te maken krijgt met klachten en symptomen van posttraumatische stress. 'Hoewel ze er niet bij zijn geweest, gaan ze zich wel beelden vormen van hoe het sneuvelen heeft plaatsgevonden of hoe hun partner is overleden. En dat betekent dat rouwverwerking en trauma-verwerking door elkaar gaan lopen. De valkuil is om de traumatische gebeurtenis weg te stoppen, er niet mee bezig te zijn. Vroeg of laat komt die toch weer boven. Daarom is het belangrijk om er juist wel over te praten.'

Een steunend netwerk is daarbij van extra groot belang, zegt Van den Dungen, omdat de overgebleven partner er anders helemaal alleen voor staat bij het opvoeden van eventuele kinderen, maar ook in financieel, emotioneel en praktisch opzicht. Maar veel mensen vinden het juist lastig om om te gaan met iemand die een immens verlies heeft geleden. 'Het gevolg kan zijn dat ze contact vermijden, niet meer langskomen, niet meer opbellen. Daardoor kunnen nabestaanden in een isolement terecht komen. Ik zou de omgeving willen adviseren: neem gewoon contact op, ga langs om koffie te drinken en vraag ernaar. Nabestaanden geven zelf wel aan of ze erover willen praten of niet. De belangrijkste hulp die je kunt bieden is: een luisterend oor, er samen over praten en herinneringen ophalen.' ■